

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา วิเคราะห์เรื่องเอกลักษณ์ไทยและบทบาทที่มีต่อสังคมไทย ในการแสดง วิจิตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลจากตำรา หนังสือ เอกสาร และจากการสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถจำแนกข้อมูลได้ตามหัวข้อต่อไปนี้

- 2.1 งานพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ
- 2.2 ประวัติความเป็นมาของพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหากษัตริย์
- 2.3 ประวัติการแสดงนาฏศิลป์ เรื่องพระมหากษัตริย์
- 2.4 การแสดงวิจิตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์

2.1 งานพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ

พระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ได้กล่าวถึง *งานพระราชนิพนธ์* ไว้ในหนังสือ *พระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหากษัตริย์* หน้า 150 ความว่า

“ในด้านงานพระราชนิพนธ์ทางวรรณกรรมนั้น ประชาชนทั่วทั้งประเทศ ได้ประจักษ์ในพระปรีชาสามารถของพระองค์มานานแล้ว หนังสือพระราชนิพนธ์ แปลเรื่อง *นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ* พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2536 จากหนังสือเรื่อง *A Man Called Intrepid* ของ William Stevenson และหนังสือพระราชนิพนธ์แปล เรื่อง *ติโต* พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2537 จาก *Tito* ของ Phyllis Auty เป็นหนังสือแปลจาก ภาษาต่างประเทศ ที่ได้รับความนิยมแพร่หลายที่สุดในปีนั้นๆ เฉพาะอย่างยิ่ง หนังสือพระราชนิพนธ์แปลเรื่องแรกที่มีสถิติจำหน่ายสูงสุด คือ *เกินหนึ่งแสนเล่ม* รายได้จากการจำหน่ายหนังสือทั้งสองเล่ม ได้พระราชทานสมทบทุนมูลนิธิชัยพัฒนา” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, 2554: 150)

นอกจากนี้ พระราชประวัติในหนังสือ *พระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหากษัตริย์* ใน *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ* หน้า (8) กล่าวว่า

“...พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแปลมหากษัตริย์ชาดกเสร็จสมบูรณ์ เมื่อ พ.ศ. 2531 และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พิมพ์ในโอกาสเฉลิมฉลองกาญจนาภิเษกแห่งรัชกาล ให้เป็นเครื่องพิจารณาเพื่อประโยชน์ในการ

ดำเนินชีวิตของสาธุชนทั้งหลาย” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, 2554: [8])

จากการศึกษาค้นคว้าดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงพระราชนิพนธ์ทางวรรณกรรมไว้ 3 เรื่อง ดังนี้

- 2.1.1 **นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ** พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2536 แปลจากหนังสือเรื่อง A Man Called Intrepid ของผู้แต่งชื่อ William Stevenson
- 2.1.2 **ติโต** พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2537 แปลจากหนังสือเรื่อง Tito ของผู้แต่งชื่อ Phyllis Auty
- 2.1.3 **พระมหาชนก** พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2539 แปลจากพระไตรปิฎก (พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกายชาดก)

จะเห็นได้ว่าพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก เป็นพระราชนิพนธ์ลำดับที่ 3 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงแปลจากมหานกชาดกเสร็จสิ้นเมื่อ พ.ศ. 2531 และพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2539 ในโอกาสเฉลิมฉลองกาญจนาภิเษกแห่งรัชกาล เพื่อให้แง่คิดในการดำเนินชีวิตแก่ประชาชน

2.2 ประวัติความเป็นมาของพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก

จากพระราชปรารภในหนังสือ พระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ได้กล่าวถึง ที่มาของพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก ไว้หน้า (6) - (8) ความว่า

“เมื่อ พ.ศ. 2520 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสถาปพระธรรมเทสนาของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (วิน ทุมมสาโร มหาเถร) วัดราชผาติการาม เรื่องพระมหาชนกเสด็จทอดพระเนตรพระราชอุทยาน ในกรุงมณฑล เมืองมีใจความว่า ที่ทางเข้าสวนหลวงมีต้นมะม่วงสองต้น ต้นหนึ่งมีผล อีกต้นหนึ่งไม่มีผล ทรงลิ้มรสมะม่วงอัน โอชา แล้วเสด็จเยี่ยมอุทยาน. เมื่อเสด็จกลับออกจากสวนหลวงทอดพระเนตรเห็นต้นมะม่วงที่มีผลรสดีถูกข้าราชการบริพารดึงทิ้งจน โคนลง ส่วนต้นที่ไม่มีลูกก็ยังคงตั้งอยู่ตระหง่าน แสดงว่าสิ่งใดดี มีคุณภาพ จะเป็นเป้าหมายของการยึดมั่น และจะเป็นอันตรายในท่ามกลางผู้ที่ขาดปัญญา.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัย จึงทรงค้นเรื่องพระมหากษัตริย์ในพระไตรปิฎก (พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกายชาดก เล่มที่ 4 ภาคที่ 2) และทรงแปลเป็นภาษาอังกฤษ ตรงจากมหากษัตริย์ชาดก ตั้งแต่ต้นเรื่อง โดยทรงคัดแปลงเล็กๆ น้อยๆ เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น.

พระมหากษัตริย์บำเพ็ญวิริยบารมีที่ไม่หวังผลตอบแทนใดๆ จนกระทั่งได้ทรงครองราชสมบัติ และนำความเจริญมั่งคั่งแก่กรุงมิถิลาด้วยพระปรีชาสามารถ.

มาถึงตอนเรื่องต้นมะม่วง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริว่า การที่พระมหากษัตริย์จะเสด็จออกทรงแสวงโมกขธรรม ยังไม่ถึงวาระเวลาอันสมควร เพราะว่าได้ทรงสร้างบุญกุศลมิถิลายังไม่ครบถ้วน กล่าวคือข้าราชการบริพาร นับแต่อุปราชจนถึงคนรักษาช้าง คนรักษาม้า และนับแต่คนรักษาม้าจนถึงอุปราช และโดยเฉพาะเหล่าอมาตย์ ล้วนจาริกในโมหภูมิทั้งนั้น. ไม่มีความรู้ทั้งทางวิทยาการทั้งทางปัญญา ยังไม่เห็นความสำคัญของผลประโยชน์แท้แท้ของตนเอง จึงต้องตั้งสถานอบรมสั่งสอนให้เบ็ดเสร็จ. อนึ่ง พระมหากษัตริย์ยังต้องทรงปรารภเรื่องการอนุบาลต้นมะม่วงตามวิธีสมัยใหม่ แก่วิธีอีกด้วย.

ด้วยประการเช่นนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงคัดแปลงเนื้อเรื่องในมหากษัตริย์ชาดก ให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน โดยที่พระราชดำริว่า พระมหากษัตริย์จะบรรลุโมกขธรรมได้ง่ายกว่า หากได้ประกอบพระราชกรณียกิจในโลกให้ครบถ้วนก่อน.

รูปที่ประกอบเรื่องเป็นฝีมือของศิลปินไทย ซึ่งได้ทุ่มเททั้งกำลังกายและกำลังความคิดอย่างเต็มที่ เพื่อถ่ายทอดความงามของเรื่องนี้ให้ครบถ้วนสมบูรณ์.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแปลมหากษัตริย์ชาดกเสร็จสมบูรณ์เมื่อ พ.ศ.2531 และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้พิมพ์ในโอกาสเฉลิมฉลองกาญจนาภิเษกแห่งรัชกาล ให้เป็นเครื่องพิจารณาเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของสาธุชนทั้งหลาย.

ขอจงมีความเพียรที่บริสุทธิ์ ปัญญาที่เฉียบแหลม กำลังกายที่สมบูรณ์.

พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

9 มิถุนายน 2539”

(พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, 2554: [6] - [8])

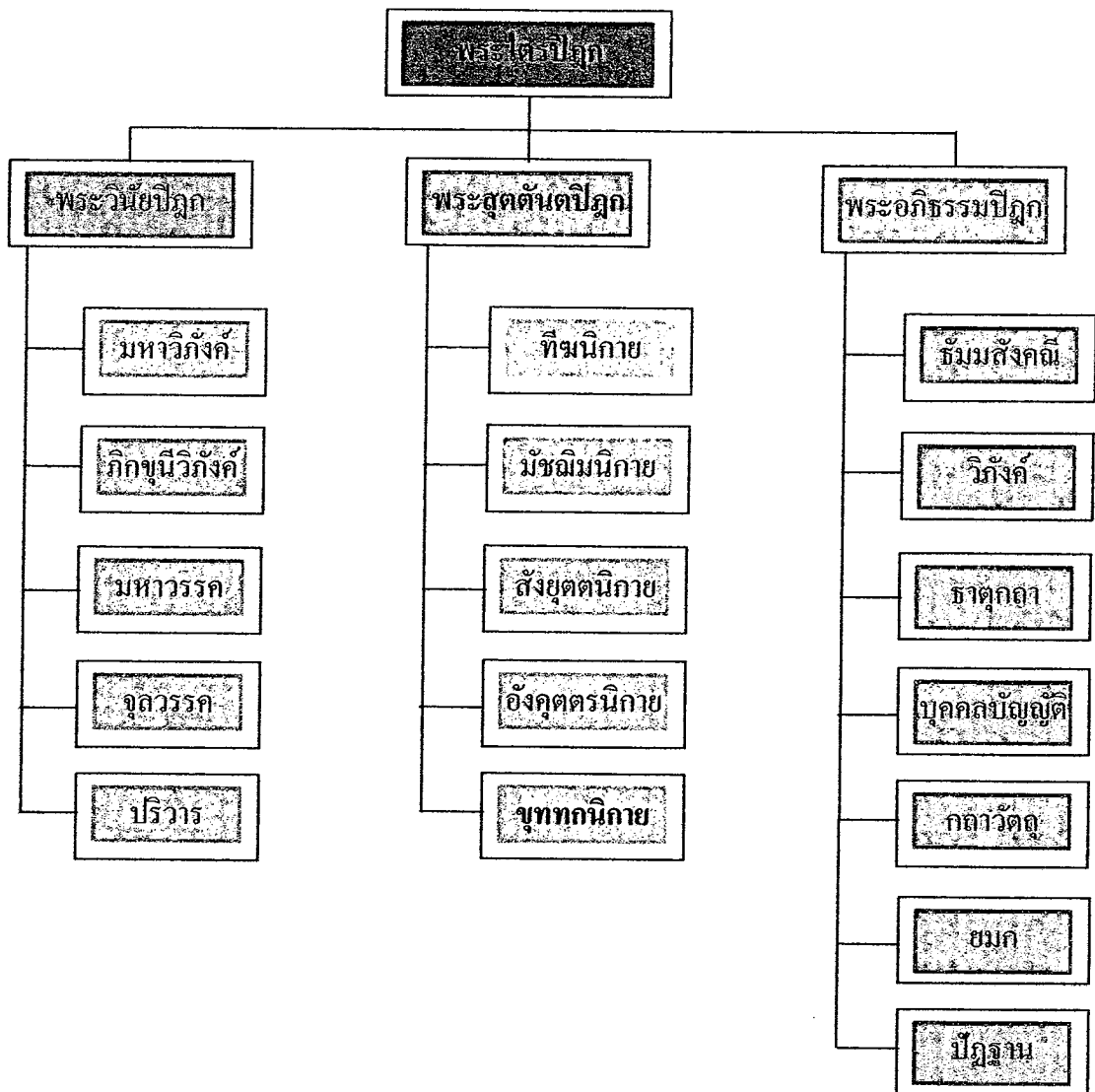
จากพระราชปรารภดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงแปลมหากษัตริย์ชาดกจากพระไตรปิฎก (พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกายชาดก

เล่มที่ 4 ภาคที่ 2) และทรงดัดแปลงเล็กๆ น้อยๆ เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น และตีพิมพ์ในโอกาสเฉลิมฉลองกาญจนาภิเษกแห่งรัชกาล

ผู้วิจัยพบว่า มหาชนกชาดก เป็นชาดกเรื่องที่ 2 ในทศชาติ ที่มี 100 คาถาขึ้นไป จึงเรียกว่า **มหานิบาตชาดก** โดยชาดก หมายถึง เรื่องราวของพระพุทธเจ้าในอดีตชาติต่างๆ เมื่อครั้งเป็นพระโพธิสัตว์ ที่ต้องบำเพ็ญบารมีให้ครบ 10 ประการ ซึ่งชาดกปรากฏอยู่ในขุททกนิกายลำดับที่ 10 ที่มีทั้งหมด 15 ประเภท โดยขุททกนิกายบรรจุอยู่ในพระสุตตันตปิฎก หนึ่งในคัมภีร์ทางศาสนาพุทธที่มีทั้งหมด 3 คัมภีร์ ได้แก่ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก ซึ่งสามารถสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 หมวดหมู่ของพระไตรปิฎก

ที่มา: ผู้วิจัย

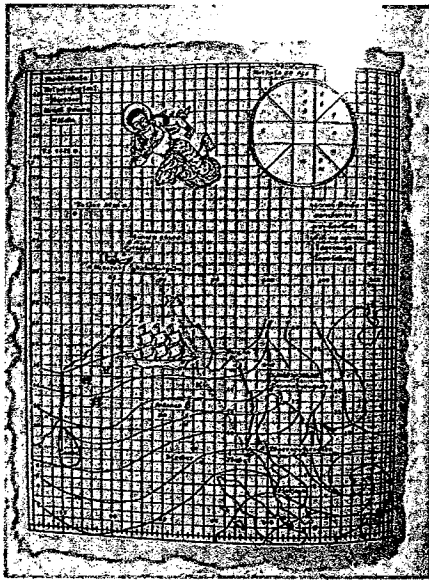

จากแผนภูมิที่ 1 หมวดหมู่ของพระไตรปิฎก จะเห็นได้ว่าขุททกนิกายเป็นหมวดหมู่หนึ่งในพระสุตตันตปิฎก โดยขุททกนิกาย แปลว่า หมวดเล็กน้อย ซึ่งรวบรวมข้อธรรมที่ไม่สามารถจัดเข้าในหมวดอื่นได้ สามารถแบ่งหัวข้อย่อยออกไปได้อีก 15 ข้อ ดังนี้

- 1) ขุททกปาฐะ
- 2) ธรรมบท
- 3) อุทาน
- 4) อิติวุตตกะ
- 5) สุตตนิบาต
- 6) วิมานวัตถุ
- 7) เปตวัตถุ
- 8) เถรคาถา
- 9) เถรีคาถา
- 10) ชาดก
- 11) นิตเทส
- 12) ปฏิสัมภิทามัคค์
- 13) อปทาน
- 14) พุทธวงศ์
- 15) จริยาปิฎก

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงสดับพระธรรมเทศนาของสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (วิน ชุมมสาโร มหาเถร) ทรงสนพระราชหฤทัย จึงทรงแปลมหาชนกชาดก จากภาษาบาลีเป็นภาษาอังกฤษ และภาษาไทยตามลำดับ โดยทรงดัดแปลงเนื้อเรื่องบางส่วน เช่น เพิ่มการก่อตั้งสถาบันปุทะเลย์มหาวิชาลัย แทนที่การออกผนวชของพระมหาชนก และยังทรงสอดแทรกความรู้ทางการเกษตร คือ การฟื้นฟูต้นมะม่วง 9 วิธี

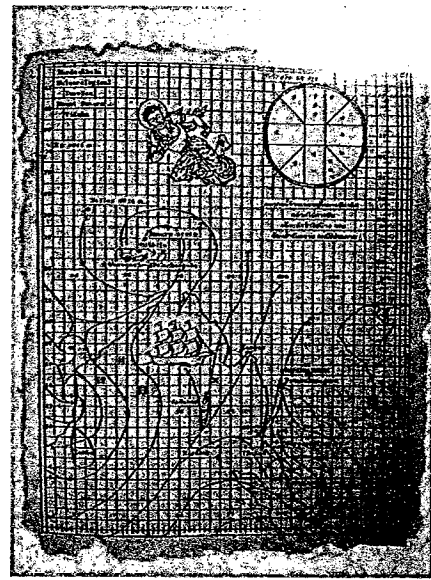
หลังจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนกเสร็จสิ้นแล้ว ทรงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้บรรจุแผนที่สี่พระหัตถ์ไว้ในหนังสือพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก ซึ่งเป็นแผนที่แสดงสถานที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของเมืองโบราณที่กล่าวถึงในหนังสือพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก และแสดงข้อมูลทางอนุนิยมิวิทยาเกี่ยวกับทิศทางลม พร้อมทั้งกำหนดวันเดือนทะเลของพระมหาชนก ตลอดจนจุดเรืออับปางโดยคาดคะเนจากข้อมูลทางโหราศาสตร์ที่สอดคล้องกับความเป็นจริง แผนที่สี่พระหัตถ์ดังกล่าว มี 4 แผ่น ดังนี้

ภาพที่ 1 Mani Mekhala 20 April

พยากรณ์ สำหรับออกเดินทาง จากเมืองจัมปา
ในวันที่ 20 เมษายน ไปสุวรรณภูมิโดย
สวัสดิภาพ

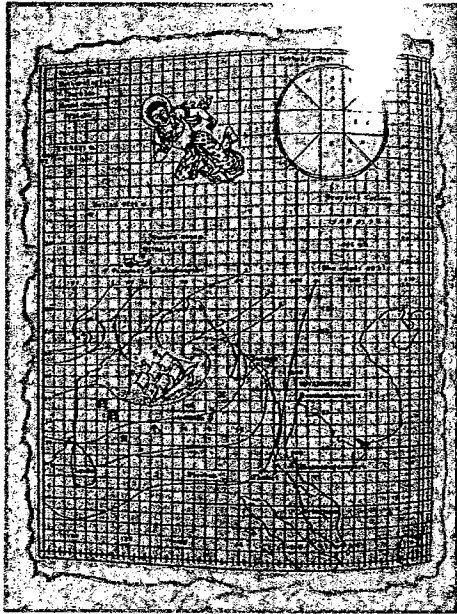
ที่มา: ภาพถ่ายจากหนังสือพระราชนิพนธ์
เรื่องพระมหาชนค หน้า 54

ภาพที่ 2 Mani Mekhala 24 April

พยากรณ์ว่าจะบรรลุที่หมายอันเลิศอย่างไม่คาด
ฝัน แม้จะล่าช้าไปบ้าง และต้องฝ่าฟันอันตราย
นานัปการ

ที่มา: ภาพถ่ายจากหนังสือพระราชนิพนธ์
เรื่องพระมหาชนค หน้า 55

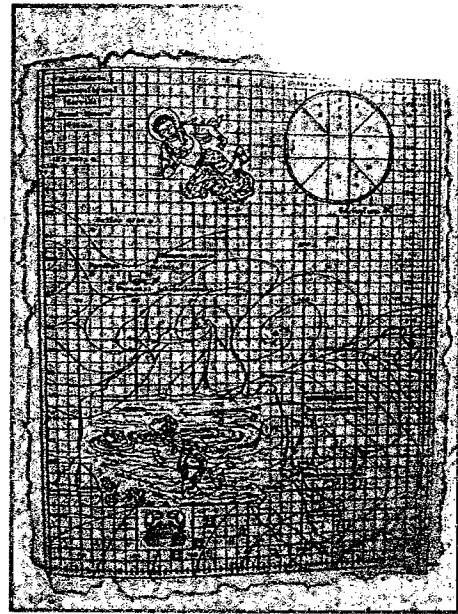

ภาพที่ 3 Mani Mekhala 2 May

Tropical Cyclone

ที่มา: ภาพถ่ายจากหนังสือพระราชนิพนธ์

เรื่องพระมหาชนก หน้า 56

ภาพที่ 4 Mani Mekhala 9 May

วันนี้วันอุโบสถ

ที่มา: ภาพถ่ายจากหนังสือพระราชนิพนธ์

เรื่องพระมหาชนก หน้า 57

นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จิตรกรไทยร่วมสมัยในประเทศไทย ได้สร้างสรรค์ภาพจิตรกรรมไทยร่วมสมัย เพื่อใช้เป็นภาพประกอบหนังสือพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก โดยทรงพระราชทานแนวพระราชดำริ และมีพระราชวินิจฉัยอย่างใกล้ชิด รายนามจิตรกรไทยร่วมสมัย มี 8 ท่าน ดังนี้

- 1) ปัญญา วิจินธนสาร
- 2) เนติกร จินโย
- 3) จินตนา เปี่ยมศิริ
- 4) เฉลิมชัย โนมิตพิพัฒน์
- 5) ประหยัด พงษ์ดำ
- 6) พิชัย นิรันต์
- 7) ชีระวัฒน์ คະนะมะ
- 8) ปรีชา เกาทอง

2.3 ประวัติการแสดงนาฏศิลป์ เรื่องพระมหาชนก

ผู้วิจัยได้เริ่มต้นศึกษาประวัติการแสดงนาฏศิลป์ เรื่องพระมหาชนก ตั้งแต่มีพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก ออกตีพิมพ์ เมื่อ พ.ศ. 2539 จนถึงมีการแสดงจิตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหาชนก เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2550 พบว่ามีการแสดงนาฏศิลป์ เรื่องพระมหาชนก ก่อนการแสดงจิตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหาชนก รวม 4 ชุด ดังนี้

- 2.3.1 การแสดงละครชาตก เรื่องพระมหาชนก ณ วัดวชิรธรรมปทีป ลองไออร์แลนด์ รัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา
- 2.3.2 การแสดงละครชาตก เรื่องพระมหาชนก ของกรมศิลปากร
- 2.3.3 การแสดงรุ่งอรุณไถทัย ณ ราชมิ่งคลาภิเษสถาน
- 2.3.4 มหานาฏกรรมเฉลิมพระเกียรติพระมหาชนก ณ อิมแพค อารีนา เมืองทองธานี

2.3.1 การแสดงละครชาตก เรื่องพระมหาชนก ณ วัดวชิรธรรมปทีป ลองไออร์แลนด์ รัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา

ผู้วิจัยพบว่ารองศาสตราจารย์ ดร.จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา ได้กล่าวถึง การแสดงละครชาตก เรื่องพระมหาชนก ในหนังสือ บทสำหรับแสดงและบทสำหรับอ่าน เรื่องพระมหาชนก แปรรูปจาก พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ หน้า 36 - 40 ไว้ว่า

“หลังจากพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ 1 เดือน ก็มีการแสดงละครชาตก เรื่องพระมหาชนกขึ้น เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2539 ณ วัดวชิรธรรมปทีป ลองไออร์แลนด์ รัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา การแสดงละครชาตก เรื่องพระมหาชนกนี้ อำนวยการสร้างโดยท่านกงสุลใหญ่ นवलพรรณ มหาคุณ กำกับการแสดงโดยนายแพทย์ชาย และแพทย์หญิงฉวีวรรณ ชาราภาค และจัดทำบทโดยคุณอรพิน เจริญวานันท์ ลักษณะการแสดงเป็นละครพูดสลับบทบรรยาย และมีบทเสภาแทรก” (จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา, 2541: 36 – 40)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงละครชาตก เรื่องพระมหาชนก ณ วัดวชิรธรรมปทีป ลองไออร์แลนด์ รัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ได้ดังนี้

ชื่อการแสดง: การแสดงละครชาตก เรื่องพระมหาชนก
 สถานที่จัดการแสดง: วัดวชิรธรรมปทีป ลองไออร์แลนด์ รัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา
 แสดงเมื่อ: วันอาทิตย์ ที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2539

ลักษณะการแสดง:	ละครพูดสลับบทบรรยายและมีบทเสภาแทรก	
ผู้สร้างสรรค์การแสดง:	ท่านกงสุลใหญ่ นवलพรรณ มหาคุณ	เป็นผู้กำกับการสร้าง
	นายแพทย์ชาย และแพทย์หญิงฉวีวรรณ ธาราภาค	เป็นผู้กำกับการแสดง
	คุณอรพิน เจษฐานันท์	เป็นผู้จัดทำบท

2.3.2 การแสดงละครชาตก เรื่องพระมหาชนก ของกรมศิลปากร

ผู้วิจัยพบว่า ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุก ได้กล่าวถึง การแสดงละคร เรื่องพระมหาชนก ของกรมศิลปากร ในหนังสือ ครูเสรี หวังในธรรม ศิลปินแห่งชาติ รูปแบบความเป็นครูผู้ถ่ายทอด และสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทย หน้า 166 ความว่า

“การแสดงละครชาตก เรื่องพระมหาชนก จัดแสดงครั้งปฐมฤกษ์ เนื่องในวันข้าราชการพลเรือน ปี พ.ศ. 2540 ณ โรงละครแห่งชาติ เมื่อวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2540 รวม 3 รอบ แล้วปรับปรุงรายละเอียดใหม่... บทละคร เรื่องพระมหาชนก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้กรมศิลปากรอัญเชิญแสดงเป็นละคร เพื่อเฉลิมพระเกียรติและหารายได้โดยเสด็จพระราชกุศล สมทบทุนปฏิรูปการศึกษา แก่วิทยาลัยนาฏศิลป์ สังกัดกรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ในช่วงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2540 อัญเชิญพระราชนิพนธ์เป็นบทละครและบรรจุเพลง โดย เสรี หวังในธรรม” (ไพโรจน์ ทองคำสุก, 2548: 166)

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุก ราชบัณฑิต สาขาศิลปกรรม นาฏศิลป์ไทย และผู้อำนวยการสถาบัน โขนแห่งชาติ เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2555 เกี่ยวกับการแสดงละคร เรื่องพระมหาชนก ของกรมศิลปากร รายละเอียดในการสัมภาษณ์มีดังนี้

“การแสดงละครเรื่องพระมหาชนก เรียกว่าเป็นการแสดงประเภทละครชาตก เหมือนเรื่องพระเวสสันดร พระเคมีย์ใบ้ ที่กรมศิลปากรเคยจัดแสดง เรื่องพระมหาชนกนี้เป็นกึ่งละครรำ เนื่องจากท่าทางการแสดงมีทั้งท่ารำ เช่น ระเบียบท่า อัปสร รำออกกราว และท่าธรรมชาติ เช่น ผายมือ เดิน นั่ง ระยะเวลาการแสดง 2 ชั่วโมง จัดแสดงวันละ 1 รอบ เนื้อเรื่องแบ่งเป็น 3 ภาค คือ 1) ประวัติศาสตร์ คือ เริ่มตั้งแต่สมัยพระโปลงนักษัตรครองราชย์ ซึ่งแสดงด้วยวิธีการเล่นเงาประกอบบท ร้อง 2) ความเพียร คือ ตอนพระมหาชนกขึ้นเรือ จนถึงเรือแตก 3) ดันมะม่วง คือ

ตอนพระมหากษัตริย์เมืองมิลลา จนถึงคนไม่มีปัญญามาโค่นต้นไม้ม่วง ซึ่งการแบ่งเนื้อเรื่องเช่นนี้ จะทำให้ผู้ชมตื่นตายเป็นระยะ และมีบทตกแทรกด้วย เช่น ตอนแข่งผลมะม่วง ตัวละครพระมหากษัตริย์ มี 3 วัย คือ วัยเด็ก วัยหนุ่มตอนขึ้นเรือ และวัยกลางคนตอนเป็นกษัตริย์ ผู้แสดงตัวละครหลักๆ เป็นนาฏศิลป์ของกรมศิลปากร เช่น ดร.สุภชัย จันทร์สุวรรณ อาจารย์ปกรณ์ พรพิสุทธิ์ ทั้ง 2 ท่านนี้ แสดงเป็นพระมหากษัตริย์ อาจารย์ขวัญใจ คงถาวร แสดงเป็นนางมณีเมขลา ส่วนครูเองแสดงเป็นทหารเอก ซึ่งมี 4 คน และนักศึกษาจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ แสดงเป็นทหาร พ่อค้าและบพอื่นๆ รวมผู้แสดงทั้งหมด 40 คน ฉากเป็นฉากที่มีองค์ประกอบร่วม มีการเปลี่ยนฉากตามท้องเรื่อง โดยสร้างฉากใหม่ทั้งหมด ฉากที่สำคัญๆ เช่น เรือสำเภา ได้สร้างเรือสำเภาครึ่งลำส่วนหัว ผู้แสดงสามารถขึ้นแสดงบนเรือได้ มีการใช้เทคนิคแสง สี เสียง ส่วนฉากต้นไม้ม่วง มีต้นไม้ม่วงมีผลที่สามารถทำให้ผลหลุดออกมาจากต้นได้จริงๆ ต้นไม้ม่วงโค่นลงได้จริงๆ ในระหว่างที่เปลี่ยนฉาก ก็มีการแสดงหน้าม่าน เช่น ยกทัพ ออกกราวของพลทหาร และระบำเทพอัปสร เครื่องแต่งกายมีลักษณะผสมผสานระหว่างแบบพื้นทางและอิงประวัติศาสตร์ คือ สวมเสื้อแขนบเนื้อ แล้วประดับด้วยเครื่องประดับแบบไทย โดยบอกขึ้นวรรณะชัดเจน ซึ่งเครื่องแต่งกายนี้สร้างสรรค์ใหม่ทั้งหมด ใช้เครื่องดนตรีไทยบรรเลงเพลงไทยเดิม ซึ่งเป็นเพลงไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา เช่น เพลงหน้าพาทย์ต่างๆ เพลงเทพทอง เพลงคู่ตั้ง เพลงแขกลพบุรี แต่งบทร้องใหม่โดยอาจารย์เสรีหวังในธรรม มีบทสวดสรภัญญะเพื่อให้ผู้ชมเข้าถึงธรรมะ เนื่องจากเนื้อเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า การแสดงของกรมศิลปากรเน้นความเป็นไทยและจารีตของคนไทยอย่างชัดเจน เช่น กระบวนท่ารำ เครื่องแต่งกาย รูปแบบการแสดง ดนตรี และบทร้อง เป็นแบบไทยทั้งหมด มีบทบาทต่อสังคมไทย ในด้านให้ความบันเทิงและความรู้ บทละครเน้นสอนคนไทย อาจารย์เสรีหวังในธรรม ได้แต่งบทละครขึ้นใหม่โดยยังคงบทสำคัญไว้ มีการสอดแทรกธรรมะด้วยบทสวดเรื่องความเพียร และเรื่องผลมะม่วงสอนเรื่องความโลภ” (ไพโรจน์ ทองคำสุก, สัมภาษณ์, 28 สิงหาคม 2555)

ผู้วิจัยสามารถสรุปข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงละครชาดก เรื่องพระมหากษัตริย์ของกรมศิลปากร ได้ดังนี้

ชื่อการแสดง: การแสดงละครชาดก เรื่องพระมหากษัตริย์

สถานที่จัดการแสดง: โรงละครแห่งชาติ

แสดงครั้งแรกเมื่อ:	วันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2540 (วันข้าราชการพลเรือน)	
ลักษณะการแสดง:	กึ่งละครรำ	
ผู้สร้างสรรค์การแสดง:	อาจารย์เสรี หวังในธรรม	เป็นผู้จัดทำบทและบรรจุเพลง
ผู้แสดง:	ดร.ศุภชัย จันทร์สุวรรณ	เป็นพระมहाชนก
	อาจารย์ปกรณ์ พรพิสุทธิ์	เป็นพระมहाชนก
	อาจารย์ขวัญใจ คงถาวร	เป็นนางมณีเมขลา
	ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุก	เป็นทหารเอก
	นักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	เป็นทหาร พ่อค้า และตัวละครอื่นๆ

2.3.3 การแสดงรุ่งอรุณโทัย ณ ราชมณฑลกีฬาสถาน

การแสดงรุ่งอรุณโทัย เป็นการแสดงเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมहाชนก ที่มีลักษณะการแสดงแบบนาฏกรรมโขมร่วมสมัย เป็นการแสดงชุดหนึ่งในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ครั้งที่ 13 เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2541 ณ ราชมณฑลกีฬาสถาน กำกับการแสดงโดยนายพิเชษฐ กล้วยชื่น มีความยาว 7 นาที ซึ่งชุดการแสดงทั้งหมดในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ครั้งที่ 13 นี้ประกอบด้วย

1) รุ่งอรุณโทัย	ความยาว 7 นาที
2) สหพันธ์ไมตรี	ความยาว 8 นาที
3) สวัสดิไชโย	ความยาว 9 นาที
4) พิธีการ OCA	ความยาว 80 นาที
5) เฉลิมพระเกียรติยศตราธิราชเจ้า	ความยาว 5 นาที
6) ทวยเทพปีติอันวยชัย	ความยาว 13 นาที
7) จิตวิญญาณบูรพา	ความยาว 11 นาที
8) คีตภราดร	ความยาว 12 นาที
9) พลุและดอกไม้ไฟ	ความยาว 5 นาที

ผู้วิจัยสามารถสรุปข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงรุ่งอรุณโทัย ณ ราชมณฑลกีฬาสถาน ได้

ดังนี้

ชื่อการแสดง:	การแสดงรุ่งอรุณโทัย
สถานที่จัดการแสดง:	ราชมณฑลกีฬาสถาน
แสดงเมื่อ:	วันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2541

ลักษณะการแสดง:	นาฏกรรมโขนร่วมสมัย	
ผู้สร้างสรรค์การแสดง:	นายพิเชษฐ์ กลั่นชื่น	เป็นผู้กำกับการแสดง
ผู้แสดง:	นางสาวพิจิตร จิตตะปุตะ	เป็นนางมณีเมขลา

2.3.4 มหานาฏกรรมเฉลิมพระเกียรติพระมหาชนก ณ อิมแพค อารีนา เมืองทองธานี

มหานาฏกรรมเฉลิมพระเกียรติพระมหาชนก เป็นส่วนหนึ่งของนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองการครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี จัดขึ้นที่อิมแพค อารีนา เมืองทองธานี กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม – 11 มิถุนายน พ.ศ. 2549 แสดง 34 รอบ กำกับการแสดงและปรับปรุงบทโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พรรณศักดิ์ สุชี อำนวยการฝ่ายศิลป์และนาฏลีลาโดยรองศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี (ตำแหน่งทางวิชาการในขณะนั้น) ประพันธ์บทเพลงประกอบการแสดงโดยคุณบุรุษ แกสตัน ออกแบบเครื่องแต่งกายโดยอาจารย์โกมล พานิชพันธุ์ รับบทพระมหาชนกโดยนาย อัยภูวรุช เหลืองสุนทร และผู้แสดงร่วมจากกองพลทหารม้าที่ 2 รักษาพระองค์ กองพลทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยาน มณฑลทหารบกที่ 11 กรมกิจการพลเรือนทหารบก และกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ รวม 700 นาย

การแสดงมี 9 องก์ เริ่มต้นการแสดงด้วยฉากการเดินทางจากท่าเรือเป็นระยะทาง 700 โยชน์ ใช้เวลาในการแสดงทั้งหมด 45 นาที โดยการแสดงเน้นประเด็นเรื่องความเพียร และเรื่องคืนมะม่วงเป็นหลัก

ผู้วิจัยสามารถสรุปข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงมหานาฏกรรมเฉลิมพระเกียรติพระมหาชนก ได้ดังนี้

ชื่อการแสดง:	มหานาฏกรรมเฉลิมพระเกียรติพระมหาชนก	
สถานที่จัดการแสดง:	อิมแพค อารีนา เมืองทองธานี	
แสดงเมื่อ:	วันที่ 26 พฤษภาคม – 11 มิถุนายน พ.ศ. 2549	
ลักษณะการแสดง:	ละครเพลงแบบมหานาฏกรรมร่วมสมัย	
ผู้สร้างสรรค์การแสดง:	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พรรณศักดิ์ สุชี	เป็นผู้กำกับการแสดงและปรับปรุงบท
	รองศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี	เป็นผู้อำนวยการฝ่ายศิลป์และนาฏลีลา
	คุณบุรุษ แกสตัน	เป็นผู้ประพันธ์บทเพลง

ผู้แสดง:	อาจารย์โกมล พานิชพันธุ์	เป็นผู้ออกแบบเครื่องแต่งกาย
	นายอัญญาวุธ เหลืองสุนทร	เป็นพระมหาชนก
	นางสาวพิจิตรา จิตตะปุตตะ	เป็นนางมณีเมขลา
	กองพลทหารม้าที่ 2 รักษาพระองค์	เป็นผู้แสดงร่วม
	กองพลทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยาน	เป็นผู้แสดงร่วม
	กองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์	เป็นผู้แสดงร่วม

2.4 การแสดงวิจิตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหาชนก

การแสดงวิจิตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหาชนก มีลักษณะเป็นละครเพลงที่แสดงแบบนาฏกรรม เน้นความวิจิตรสวยงาม เป็นกิจกรรมหนึ่งในงานมหานครใจบุญ ระดมทุนหนุนพอเพียง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการ พ.ศ.พอเพียง จัดขึ้นเพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา เมื่อ พ.ศ. 2550 แสดง 10 รอบ ใช้ผู้แสดงประมาณ 100 คน จัดโดยคณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี และสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร. นราพงษ์ จรัสศรี ผู้อำนวยการฝ่ายศิลป์และนาฏลีลา ในการแสดงวิจิตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหาชนก เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2554 ถึง ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการแสดงวิจิตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหาชนก ความว่า

“การแสดงวิจิตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหาชนก มีผู้ช่วยศาสตราจารย์ พรรณศักดิ์ สุชี เป็นผู้กำกับการแสดงและผู้ปรับปรุงบท ส่วนครูเองเป็นผู้กำกับฝ่ายศิลป์และนาฏลีลา นักแสดงที่เล่นเป็นพระมหาชนก คือ อัญญาวุธ เหลืองสุนทร ส่วนนางมณีเมขลา คือ พิจิกา จิตตะปุตตะ และได้นักแสดงบทบาทอื่นๆ ทั้งหมด จากภาควิชาศิลปะการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ การแสดงพระมหาชนกนี้ งานแรกแสดงที่อิมแพค อารีนา เมืองทองธานี 34 รอบ โปรดักชั่นใหญ่มาก จึงเรียกว่ามหานาฏกรรม เมื่อมาแสดงที่หอประชุมใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ก็มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะกับการแสดงบนเวที เน้นเรื่องรายละเอียดมากกว่าที่อิมแพคฯ สาเหตุที่เรียกว่า วิจิตรนาฏกรรม เพราะเป็นการแสดงนาฏศิลป์ที่มีความงามประณีต ใช้ผู้แสดงจำนวน 100 คนขึ้นไป แสดงท่าทางในลักษณะเดียวกัน ผู้แสดงก็ต้องคัดเลือกให้มีความสูงใกล้เคียง

กัน เพราะผู้ชมมองจากด้านหน้า ไม่ใช่ด้านบนเหมือนที่อิมแพค หลังจากแสดงที่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทยแล้ว ก็ไปแสดงสัญจรที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น 10 รอบ และที่ภาคเหนือ เชียงใหม่ 10 รอบ แต่ละที่ก็มีการปรับเปลี่ยนการแสดง ให้เหมาะกับสถานที่นั้นๆ ด้วย” (นราพงษ์ จรัสศรี, สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2554)

จากการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยพบว่าการแสดงจิตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหาชนก มีรายละเอียดดังนี้

- 2.4.1 บทการแสดงจิตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหาชนก
- 2.4.2 รูปแบบการสร้างสรรค์งาน
- 2.4.3 สถานที่ที่ใช้ในการแสดง

2.4.1 บทการแสดงจิตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหาชนก

ผู้วิจัยพบว่าพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก ที่ได้อัญเชิญมาจัดแสดงเป็นการแสดงจิตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหาชนก เป็นการคัดย่อบทพระราชนิพนธ์มาเพียงบางส่วน อันเป็นประเด็นสำคัญๆ เท่านั้น โดยมีปรับปรุงให้เหมาะสมกับการแสดงนาฏศิลป์ ผู้ปรับปรุงบทคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พรรณศักดิ์ สุขี ซึ่งเป็นผู้กำกับการแสดงด้วย

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ผู้อำนวยการฝ่ายศิลป์และนาฏลีลา ในการแสดงจิตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหาชนก เมื่อวันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2554 เกี่ยวกับ **บทการแสดงจิตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหาชนก** ความว่า

“จุดประสงค์ที่พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ เพื่อต้องการเน้นประเด็นเรื่อง ความเพียร คือ การว่ายน้ำ 7 วัน 7 คืน ของพระมหาชนก และประเด็นเรื่องการศึกษา การตั้งสถาบัน การฟื้นฟูต้นมะม่วง ดังนั้นในการแสดงนี้จึงเริ่มต้นด้วยฉากเรือของพระมหาชนก และต่อด้วยเรือล่ม พระมหาชนกต้องว่ายน้ำข้ามมหาสมุทร เพื่อเน้นเรื่องความเพียร เพราะหากดำเนินเรื่องตั้งแต่ต้น จะยาวเกินไป มีประเด็นมาก คนดูจะสับสน ต่อมาจะเน้นประเด็นเรื่องต้นมะม่วง เพราะเป็นสิ่งจูงใจให้พระมหาชนกดำริเรื่องการศึกษา ส่วนเรื่องอื่นๆ เช่น คำถาม 16 ข้อ ที่พระมหาชนกทรงตอบได้ ก่อนที่จะได้ครองราชสมบัติ ฯลฯ ได้ตัดออกไป เพราะเป็นรายละเอียดปลีกย่อย” (นราพงษ์ จรัสศรี, สัมภาษณ์, 23 กันยายน 2554)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ได้กล่าวถึง *บทบาทแสดงวิจิตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์* ไว้ในงานวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์งานและออกแบบลีลาของผู้อำนวยการฝ่ายศิลป์ สำหรับการแสดงมหานาฏกรรมเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ และวิจิตรนาฏกรรมเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ โดยผู้วิจัยสรุปจากสารบัญญได้ว่า

“การแสดงวิจิตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์ แบ่งเป็น 9 องค์กร ดังนี้

องค์กรที่ 1: เจ็คร้อยโยชน์

ฉาก 1 ท่าเรือ

ฉาก 2 พระมหากษัตริย์ปรากฏตัว

ฉาก 3 ออกเรือ

ฉาก 4 เรือแตก

ฉาก 5 กระโดดจากเสากระโดงเรือ

องค์กรที่ 2: ความเพียร

ฉาก 1 ลีลากระบี่แห่งห้วงมหาสมุทร

ฉาก 2 กระบี่เจ็ดทิวเจ็ดราตรี

องค์กรที่ 3: มณีเมขลา

ฉาก 1 สวรรค์ชั้นฟ้า

ฉาก 2 นางฟ้าระเริง

ฉาก 3 ส่องกล้อง

องค์กรที่ 4: กลางมหาสมุทร

ฉาก 1 เมขลาหาว

ฉาก 2 เจริญ

ฉาก 3 เมขลาซึ่งในคำสอน

ฉาก 4 กล่อมนิทราน

องค์กรที่ 5: มิถิลานคร

ฉาก 1 ราชนคร

ฉาก 2 ขบวนผู้สสร

ฉาก 3 ราชนครใหม่

ฉาก 4 เฉลิมฉลองราชา

องค์กรที่ 6: มรรคา

ฉาก 1 เสด็จประพาสอุทยาน

ฉาก 2 น้ำลายสอ

ฉาก 3 เมืองอวิชา

ฉาก 4 พระมหาชนกปลง

ฉาก 5 เมฆลามาทวงสัญญา

องค์ที่ 7: ฟืนฟัดันมะม่วง

ฉาก 1 อุทิจจพราหมณ์มหาศาล

ฉาก 2 แก้ววิชิ

ฉาก 3 ก้าวแห่งศรัทธายิ่งใหญ่

องค์ที่ 8: ปูทะเลย์มหาวิชาลัย

ฉาก 1 สถาปนาปูทะเลย์มหาวิชาลัย

องค์ที่ 9: ปัจฉิมบท

ฉาก 1 โอ้ ๖ สติดี”

(นราพงษ์ จรัสศรี, 2550)

การแสดงทั้ง 9 องค์ที่กล่าวมาข้างต้น ได้ปรับปรุงมาจากพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก เพื่อให้เหมาะสมกับการแสดงนาฏศิลป์และยังคงรักษาประเด็นหลักๆ ของเรื่อง โดยเนื้อเรื่องของการแสดงวิจิตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหาชนก ทั้ง 9 องค์ มีรายละเอียดดังนี้

องค์ที่ 1: เจ็ดร้อยโยชน์

พวกพณิชประมาณเจ็ดร้อยคนขึ้นสู่เรือ. เรือแล่นไปได้เจ็ดร้อยโยชน์ ใช้เวลาเจ็ดวัน. เรือแล่นด้วยกำลังคลื่นที่ร้ายกาจ ไม่อาจทรงตัวอยู่ได้ แผ่นกระดานก็แตกด้วยกำลังคลื่น น้ำเข้ามาแต่ที่นั่นๆ เรือก็จมลงในกลางมหาสมุทร. มหาชนกลัวมรณภัย ร้องไห้คร่ำครวญ กราบไหว้เทวดาทั้งหลาย. แต่พระมหาสัตว์ไม่ทรงกัณแสง ไม่ทรงคร่ำครวญ ไม่ไหว้เทวดาทั้งหลาย. พระองค์ทรงทราบว่าเรือจะจม จึงคลุกน้ำดาลกรวดกับเนย เสวยจนเต็มท้อง แล้วชุบผ้าเนื้อเกลี้ยงสองผืนด้วยน้ำมันจนชุ่ม ทรงนุ่งให้มัน. ทรงยื่นเกาะเสากระโดง ขึ้นยอดเสากระโดงเวลาเรือจม. มหาชนเป็นภิกขาแห่งปลาและเต่า น้ำโดยรอบมีสีเหมือนโลหิต. พระมหาสัตว์เสด็จไปยืนที่ยอดเสากระโดง. ทรงกำหนดทิศว่า เมืองมิลินทอยู่ทิศนี้ ก็กระโดดจากยอดเสากระโดง ล่วงพ้นฝูงปลาและเต่า ไปตกในที่สุด อุสภะหนึ่ง (70 เมตร) เพราะพระองค์มีพระกำลังมาก. (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, 2554: 58)

องค์ที่ 2: ความเพียร

...พระมหาสัตว์เป็นไปอยู่ในคลื่นซึ่งมีสีดั่งแก้วมณีเหมือนท่อนต้นกล้วยทอง ข้ามมหาสมุทรด้วยกำลังพระพาหา. พระมหาสัตว์ทรงว่ายน้ำข้ามมหาสมุทรอยู่เจ็ดวัน เหมือนว่ายน้ำข้ามวันเดียว. (พระองค์ทรงสังเกตเวลานั้นว่า วันนี้เป็นวันอุโบสถ จึงบ้วนพระโอษฐ์ด้วยน้ำเค็ม ทรงสมาทานอุโบสถศีล.) (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, 2554: 58)

องค์ที่ 3: มณีเมขลา

...เทพธิดาชื่อ มณีเมขลา เป็นผู้ดูแลรักษาสัตว์ทั้งหลาย ผู้ประกอบด้วยคุณมีบำรุงมารดาเป็นต้น เป็นผู้ไม่สมควรตายในมหาสมุทร. นางมณีเมขลาได้ตรวจตรามหาสมุทรเป็นเวลาเจ็ดวัน. เล่ากันว่า นางเสวยทิพย์สมบัติเพลิน ก็เปลอสติมิได้ตรวจตรา. บางอาจารย์กล่าวว่า นางเทพธิดาไปเทพสมาคมเสีย. นางคิดได้ว่า : “วันนี้เป็นวันที่เจ็ดที่เรามิได้ตรวจตรามหาสมุทร มีเหตุอะไรบ้างหนอ.” เมื่อนางตรวจดูก็เห็นพระมหาสัตว์ จึงคิดว่า : “ถ้ามหาชนกกุมารจักตายในมหาสมุทร เราจักไม่ได้เข้า เทวสมาคม.” คิดฉะนี้แล้ว ตกแต่งสร้อย สถิตอยู่ในอากาศไม่ไกลพระมหาสัตว์. (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, 2554: 66)

องค์ที่ 4: กลางมหาสมุทร

...เมื่อจะทดลองพระมหาสัตว์ จึงกล่าวคาถาแรกว่า :

นี้ใคร เมื่อแลไม่เห็นฝั่งก็อุตสาหพยายาม
ว่ายอยู่ท่ามกลางมหาสมุทร ท่านรู้อ่านาจ
ประ โยชน์อะไร จึงพยายามว่ายอยู่อย่างนี้นักหนา

...ครั้งนั้น พระมหาสัตว์ทรงดำริว่า : “เราว่ายน้ำข้ามมหาสมุทรมาได้เจ็ดวัน เข้าวันนี้ ไม่เคยเห็นเพื่อนสองของเราเลย นี้ใครหนอมาพูดกะเรา.” เมื่อแลไปในอากาศก็ทอดพระเนตรเห็นนางมณีเมขลา จึงตรัสคาถาที่สองว่า :

ดูก่อนเทวดา เราได้ตรองเห็นปฏิบัติ
แห่งโลก และอันสังส์แห่งความเพียร. เพราะ
ฉะนั้น ถึงจะมองไม่เห็นฝั่ง เราก็จพยายามว่าย
อยู่ท่ามกลางมหาสมุทร.

...นางมณีเมขลาปรารถนาจะฟังธรรมคาถาของพระมหาสัตว์ จึงกล่าวคาถา
อีกว่า :

ฝั่งมหาสมุทรลึกจนประมาณไม่ได้ ย่อมไม่
ปรากฏแก่ท่าน. ความพยายามอย่างลูกผู้ชาย
ของท่านก็เปล่าประโยชน์ ท่านไม่ทันถึงฝั่งก็จก
ตาย.

...ครั้งนั้น พระมหาสัตว์ตรัสกะนางมณีเมขลาว่า : “ท่านพูดอะไรอย่างนั้น
เราทำความพยายาม แม้ตายก็จกพันครหา.” ตรัสฉะนี้แล้ว จึงกล่าวคาถาว่า :

บุคคลเมื่อทำความเพียร แม้จะตายก็
ชื่อว่า ไม่เป็นหนี้ในระหว่างหมู่ญาติ เทวดา และ
บิดามารดา. อนึ่ง บุคคลเมื่อทำกิจอย่างลูกผู้ชาย
ย่อมไม่เดือดร้อนในภายหลัง.

...ลำดับนั้น เทวดากล่าวคาถาแก่พระมหาสัตว์ว่า :

การงานอันใด ยังไม่ถึงที่สุดด้วยความ
พยายาม การงานอันนั้นก็ไร้ผล มีความลำบาก
เกิดขึ้น. การที่ทำความพยายามในฐานะอันไม่
สมควรใด จนความตายปรากฏขึ้น ความพยายาม
ในฐานะอันไม่สมควรนั้น จะมีประโยชน์
อะไร.

...เมื่อนางมณีเมขลากล่าวอย่างนี้แล้ว พระมหาสัตว์เมื่อจะทำนางมณี
เมขลาให้จางนต่อถ้อยคำ จึงได้ตรัสคาถาต่อไปว่า :

ดูก่อนเทวดา ผู้ใดรู้แจ้งว่าการงานที่ทำ
จะไม่ลู่ลวงไปได้จริงๆ ชื่อว่าไม่รักษาชีวิตของตน
ถ้าผู้นั้นละความเพียรในฐานะเช่นนั้นเสีย ก็จะมี
รู้ผลแห่งความเกียจคร้าน. ดูก่อนเทวดา คน
บางพวกในโลกนี้เห็นผลแห่งความประสงค์ของตน
จึงประกอบกิจการงานทั้งหลาย การงานเหล่านั้นจะ

สำเร็จหรือไม่ก็ตาม. คุณอนเทวดา
 ท่านก็เห็นผลแห่งกรรมประจักษ์แก่
 ตนแล้วมิใช่หรือ คนอื่นๆ จมใน
 มหาสมุทรหมด เราคคนเดียวยังว่าย
 ขำอยู่ และ ได้เห็น ท่าน มาสถิตอยู่ใกล้ๆ เรา
 เรานั้นจักพยายามตามสติกำลัง จักทำความเพียร
 ที่บรูษควรทำ ไปให้ถึงฝั่งแห่งมหาสมุทร.

...เทวดาได้สดับพระวจาอันมั่นคงของพระมหาสัตว์นั้น เมื่อจะสรรเสริญ
 พระมหาสัตว์ จึงกล่าวคาถาว่า :

ท่านใดถึงพร้อมด้วยความพยายาม
 โดยธรรม ไม่จมลงในห้วงมหรณพ
 ซึ่งประมาณมิได้ เห็นปานนี้ ด้วยกิจ
 คือความเพียรของบรูษ ท่านนั้น
 จงไปในสถานที่ ที่ใจของท่านยินดีนั้นเกิด.

ก็แล ครั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว นางมณีเมขลาได้ถามว่า : “ข้าแต่ท่านบัณฑิตผู้
 มีความบากบั่นมาก ข้าพเจ้าจักนำท่านไปที่ไหน.” เมื่อพระมหาสัตว์ตรัสว่า : “มิตี
 ลานคร” นางจึงอุ้มพระมหาสัตว์ขึ้นดูจนยกกำดอกไม้ ไข้แขนทั้งสองประคองให้
 นอนแนบทรงวพาเหาะไปในอากาศ เหมือนแม่อุ้มลูกรักฉะนั้น. พร้อมกันนั้น
 เทวดาก็ได้กล่าวอติเรกคาถาว่า :

ข้าแต่บัณฑิต วาจาอันมีปาฏิหาริย์มิบังควร
 หายไปในอากาศ. ท่านต้องให้สาธุชนได้รับพร
 แห่งโพธิญาณจาก โอษฐ์ของท่าน. ถึงกาลอัน
 สมควร ท่านจงตั้งสถาบันการศึกษาให้ชื่อว่า
 โพธิยาลัยมหาวิทยาลัย. ในกาลนั้นท่านจึงจะ
 สำเร็จกิจที่แท้.

...พระมหาสัตว์มีสตรีระเศร่าหมองด้วยน้ำเต็มตลอดเจ็ดวัน ได้สัมผัสทิพย
 ผัสสะ ก็บรรทมหลับ. ลำดับนั้น นางมณีเมขลา นำพระมหาสัตว์ถึง มิตีลานคร. ให้

บรรทม โดยเบื่องขวบนแผ่นศิลาอันเป็นมงคลในสวนมะม่วง มอบให้หมู่เทพเจ้า
ในสวนคอยอารักขาพระมหาสัตว์แล้ว ไปสู่ที่อยู่ของตน. (พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, 2554: 68 - 96)

องค์ที่ 5: มิถิลานคร

...ราชรถแล่นไปสู่อุทยาน ทำประทักษิณแผ่นศิลามงคลแล้ว ไปหยุดใกล้ที่
พระมหาสัตว์บรรทมอยู่. ชนทั้งหลายมีอมตย์และปุโรหิตเป็นต้น ก็ถวายอภิเษก
พระมหาสัตว์ ณ สถานที่นั่นเอง. (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ,
2554: 108)

องค์ที่ 6: มรรคา

...พระมหาสัตว์ประทับบนคอช้าง เสด็จออกจากพระนครด้วยราชบริพาร
เป็นอันมาก ถึงประตูพระราชอุทยาน. ที่ใกล้ประตูพระราชอุทยานนั้น มีต้นมะม่วง
สองต้น มีใบเขียวชอุ่ม. ต้นหนึ่ง ไม่มีผล ต้นหนึ่งมีผล. ผลนั้นมีรสหวานเหลือเกิน.
ใครๆ ไม่อาจเก็บผลจากต้นนั้น เพราะผลซึ่งมีรสเลิศอันพระราชายังมิได้เสวย.
พระมหาสัตว์ประทับบนคอช้างทรงเก็บเอาผลหนึ่งเสวย. ผลมะม่วงนั้นพอดังอยู่ที่
ปลายพระชีวหาของพระมหาสัตว์ ปราบกัจจโอสถราชสทิพย์. พระมหาสัตว์ทรงคิด
ว่า : “เราก็กินให้มากเวลากลับ” แล้วเสด็จเข้าสู่พระราชอุทยาน.

คนอื่นๆ มีอุปราชเป็นต้นจนถึงคนรักษาช้างรักษาม้า รู้ว่าพระราชเสวย
ผลมีรสเลิศแล้ว ก็เก็บเอาผลมากินกัน. ฝ่ายคนเหล่านี้ยังไม่ได้ผลนั้น ก็ทำลายกิ่ง
ด้วยท่อนไม้ ทำเสียไม่มีใบ ต้นก็หัก โคนลง. มะม่วงอีกต้นหนึ่งตั้งอยู่ดงงาม ดูก
ดูเขามีพรรณดั่งแก้วมณี. พระราชาเสด็จออกจากพระราชอุทยาน ทอดพระเนตร
เห็นดังนั้นจึงตรัสถามเหล่าอมตย์ว่า : “นี่อะไรกัน.” เหล่าอมตย์กราบทูลว่า :
“มหาชนทราบว่าคุณเสวยผลรสเลิศแล้ว ต่างก็แย่งกันกินผลมะม่วงนั้น.”
พระราชตรัสถามว่า : “ใบและวรรณะของต้นนี้สิ้นไปแล้ว ใบและวรรณะของต้น
นอกนี้ยังไม่สิ้นไป เพราะเหตุไร.” อมตย์ทั้งหลายกราบทูลว่า : “ใบและวรรณะ
ของอีกต้นหนึ่งไม่สิ้นไป เพราะไม่มีผล.” พระราชาสดับดังนั้น ได้ความสังเวช.
ทรงดำริว่า : “ต้นนี้มีวรรณะสดเขียวตั้งอยู่แล้ว เพราะไม่มีผล แต่ต้นนี้ถูกหัก โคน
ลงเพราะมีผล. แม้ราชสมบัตินี้ก็เช่นกันกับต้น ไม่มีผล บรรพชาเช่นกับต้นไม้หาผล

มิได้. ภัยย่อมมีแก่ผู้มีความกังวล ย่อม ไม่มีแก่ผู้ไม่มีความกังวล. ก็เรจักไม่เป็นเหมือนต้น ไม้มีผล จักเป็นเหมือนต้น ไม้หาผลมิได้.”

พระราชเสด็จสู่พระนคร เสด็จขึ้นปราสาท. ประทับที่พระทวารปราสาท ทรงมนสิการถึงวาจาของนางมณีเมขลา ในกาลที่นางอุ้มพระมหาสัตว์ขึ้นจากมหาสมุทร. พระราชาทรงจดจำคำพูดของเทวดาไม่ได้ทุกถ้อยคำ. เพราะพระสรีระเศร้าหมองด้วยน้ำเค็มตลอดเจ็ดวัน. แต่ทรงทราบว่าเทวดากล่าวชี้ว่าพระองค์จะยังเข้ามรรคาแห่งความสุขไม่ได้ หากไม่กล่าวธรรมให้สาธุชนได้สดับ. นางมณีเมขลาให้พระองค์ตั้งสถาบันการศึกษา ให้ชื่อว่า ปุทธะเลียมหาวิชชาลัย. แม้ในกาลนั้นก็สำเร็จกิจและได้มรรคาแห่งบรมสุข. พระมหาสัตว์ทรงดำริว่า : “ทุกบุคคลจะเป็นพ่อค้าวานิช เกษตรกร กษัตริย์ หรือสมณะ ต้องทำหน้าที่ทั้งนั้น. อย่างไรก็ตาม ก่อนอื่นเราต้องหาทางฟื้นฟูต้นมะม่วงที่มีผล.” บัดนั้นจึงให้เรียกเสนาบดีมาตรัสสั่งว่า : “จงไปเชิญอุทิจจพราหมณ์มหาศาลให้มาพร้อมด้วยลูกศิษย์สองสามคน.” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, 2554: 120 - 129)

องค์ที่ 7: ฟื้นฟูต้นมะม่วง

อุทิจจพราหมณ์มหาศาลรีบมาเฝ้าพระราชาร่วมด้วยลูกศิษย์สองคน คือ จารุเตโชพราหมณ์และคเชนทรสิงหบัณฑิต. สองคนนี้ คนแรกชำนาญการปลูกคนที่สองชำนาญการถอน. ทันใดที่มาถึง คเชนทรสิงหบัณฑิตทรุดลงแทบพระบาทของพระราชแล้วทูลว่า : “ข้าพระองค์ผิดไปเอง เมื่อเหล่าอมาตย์ขอให้ข้าพระองค์ช่วยเก็บมะม่วงถวายพระอุปราช ข้าพระบาทจึงนำเอา ‘ยันดกลเก็บเกี่ยว’ มาใช้ มิได้คิดว่าจะทำให้ต้นมะม่วงถอนรากโคนลงมา พระพุทธเจ้าข้าขอรับ.” พระราชาตรัสว่า : “อย่าโทมนัสไปเลย อาจารย์ผู้ดำริการ ต้นมะม่วงโคนไปแล้ว ณ บัดนี้ปัญหาคือ ฟื้นฟูต้นมะม่วงได้อย่างไร. เรามีแก้ววิธีย่างที่อาจใช้ได้. หนึ่ง เพาะเมล็ดมะม่วง. สอง ถนอมรากที่ยังมีอยู่ให้งอกใหม่. สาม ปักชำกิ่งที่เหมาะสมแก่การปักชำ. สี่ เอากิ่งดีมาเสียบยอดกิ่งของตน ไม้ที่ไม่มีผลให้มีผล. ห้า เอาตามตอกิ่งของอีกต้น. หก เอากิ่งมาทาบกิ่ง. เจ็ด ตอนกิ่งให้ออกราก. แปด รมควันต้นที่ไม่มีผลให้มีผล. เก้า ทำ ‘ชีวาณูสงเคราะห์’. ทานพราหมณ์มหาศาล จงให้พราหมณ์อันเดวาสึกไปพิจารณา.” อุทิจจพราหมณ์รับสนองพระราชโองการ ว่า : “ข้าพระองค์ผู้ทรงปัญญา จะให้คเชนทรสิงหบัณฑิตนำเครื่อง ‘ยันดกล’ ไปยกต้นมะม่วงให้ตั้งตรงทันที และจะให้จารุเตโชพราหมณ์เก็บเมล็ดและกิ่ง ไปดำเนินการตามพระราชดำริ.”

พระราชโอรสให้สองคนนั้นรีบไป แต่ขอให้พราหมณ์มหาศาลคอยรับพระราชดำริต่อไป. (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, 2554: 132)

องค์ที่ 8: ปู่ทะเลย์มหาวิชาลัย

ครั้นอยู่ลำพังพระราชดำรัสกะพราหมณ์ว่า : “เราสงวนเรื่องนี้มาหลายเวลาแล้ว นับแต่คราวลงเรือมุ่งสู่สุวรรณภูมินั้น ก่อนคลื่นยักษ์มากระหน่ำนาวาเราได้ยินพณิชชาวสุวรรณภูมิพูดกัน เป็นภาษาสุวรรณภูมิว่า : ‘โน้นปู่ทะเลย์สู้กับปลาและเต่า.’ และว่าผู้ใดเหยียบปูนั้นได้ จะเป็นผู้ยิ่งใหญ่ หากมีความเพียรแท้.” พราหมณ์ทูลว่า : “ข้าพระองค์ก็เคยได้ยินเรื่องอย่างนี้ แต่ไม่ทราบว่ามีปู่ทะเลย์ชื่อกันนี้หรือไม่.” พระราชาตรัสตอบว่า : “มีแน่แท้. หลังจากได้กระโดดจากยอดเสากระโดงเรือ ลงทะเลพื้นปลาและเต่า ก็ว่ายข้ามมหาสมุทร. ได้พักผ่อนเป็นคราวๆ. บางครั้ง รู้สึกเหมือนเหยียบพื้นทะเลได้คล้ายๆ โกลีถึงฝั่ง ดังเช่นบุคคลที่หกในจำพวกเจ็ดบุคคล (ในอุทกุปมสูตรที่ 5). แต่ที่แท้เป็นปู่ทะเลย์ชื่อนั้นเอง.” พราหมณ์ทูลว่า : “ที่จริงแท้คือพระบุญญาธิการ.”

พระราชดำรัสต่อ : “เมื่อนางมณีเมขลาอุ้มเราขึ้นจากทะเล นางกล่าวว่า : ‘ท่านต้องให้สาธุชนได้รับพรแห่งโพธิญาณจากโอษฐ์ของท่าน. ถึงกาลอันสมควรท่านจงตั้งมหาวิทยาลัย.’ คราวนั้นเราเศร้าหมองด้วยน้ำเค็มตลอดเจ็ดวัน จึงฟังว่าเราสมควรตั้งชื่อสถาบันตามปูซึ่งชาวสุวรรณภูมิเรียกว่า ‘ปู่ทะเล’. บัดนี้ เราสงสัยว่าถูกต้องหรือไม่. ท่านอาจารย์ทิศาปาโมกข์จงเผยมนสิการ.” พราหมณ์สนองพระราชโองการว่า : “พระราชอาชญาพิณเกล้า เทวดาน่าจะได้อีกคำว่า ‘โพธิยาลัย’ อันเป็นนามของสถาบันฤๅษีตัดตนที่วัดพระเชตุพน ในเทวมหานคร เมืองสุวรรณภูมิ. แต่หากจะเรียกว่า ‘ปู่ทะเลย์มหาวิชาลัย’ ก็น่าจะเหมาะสมเหมือนกัน.

พระราชดำรัสว่า : “เป็นพระคุณของท่านอาจารย์. เราแน่ใจว่าถึงกาลที่จะตั้งสถาบันแล้ว. เป็นสัจจะว่าควรตั้งมานานแล้ว. เหตุการณ์ในวันนี้แสดงความจำเป็น. นับแต่อุปราช จนถึงคนรักษาช้างคนรักษาม้า และนับแต่คนรักษาม้าจนถึงอุปราช และโดยเฉพาเหล่าอมตย์ ส่วนจาริกในโมหภูมิทั้งนั้น. พวกนี้ขาดทั้งความรู้วิชาการ ทั้งความรู้ทั่วไป คือความสำนึกธรรมดา : พวกนี้ไม่รู้แม้ประโยชน์ส่วนตน. พวกนี้ชอบผลมะม่วง แต่ก็ทำลายต้นมะม่วง. (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, 2554: 136 - 140)

องค์ที่ 9: ปัจฉิมบท

พราหมณ์มหาศาลเห็นพ้องกับพระราชดำริ และกล่าวว่า : “พระราชผู้เป็นบัณฑิต ข้าพระองค์ยังมีศรัทธาที่ตีไว้ใจได้ และจะประดิษฐาน ‘บุษยะลย์มหาวิชาลัย’ ได้แน่นอน. มิถิลา ยังไม่สิ้นคนดี !” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, 2554: 140)

จะเห็นได้ว่าการแสดงวิถีตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์ เริ่มต้นเนื้อเรื่องตอนพระมหากษัตริย์ขึ้นเรือ และจบลงด้วยการก่อตั้งสถาบันการศึกษา ซึ่งยังคงมีบทเจรจาตามพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหากษัตริย์ไว้อย่างครบถ้วน ทั้งนี้ได้แทรกเพลงร้องประกอบการแสดง เพื่อช่วยให้การแสดงมีความน่าสนใจและดำเนินเรื่อง ได้กระชับรวดเร็วยิ่งขึ้น

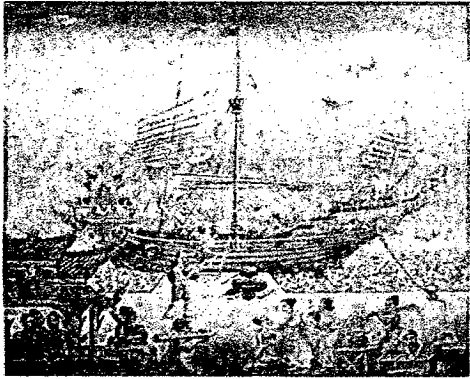
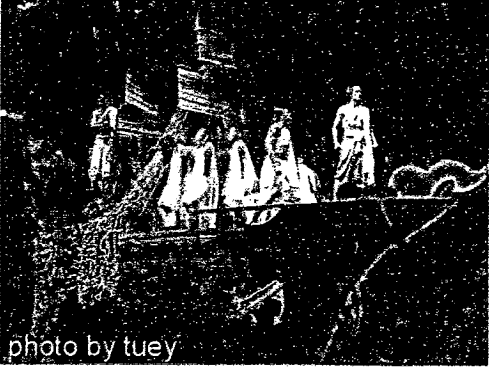
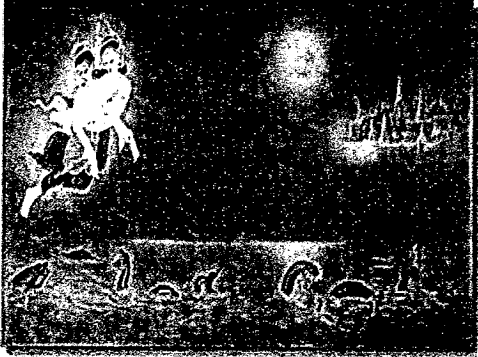

2.4.2 รูปแบบการสร้างสรรค้งาน

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ผู้อำนวยการฝ่ายศิลป์และนาฏศิลป์ ในการแสดงวิถีตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์ เมื่อวันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2554 เกี่ยวกับ การสร้างสรรค้งานการแสดงวิถีตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์ ความว่า

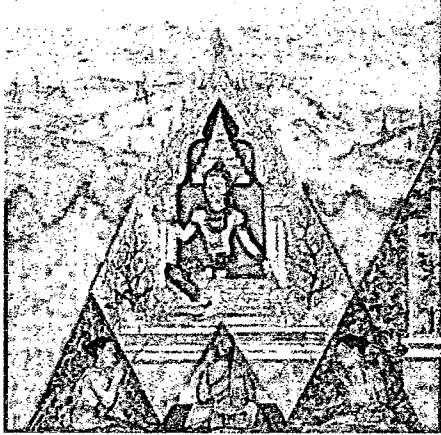
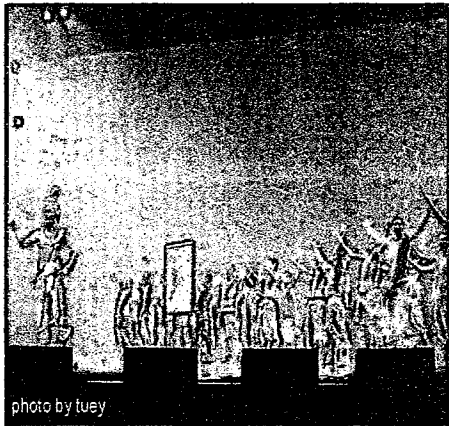
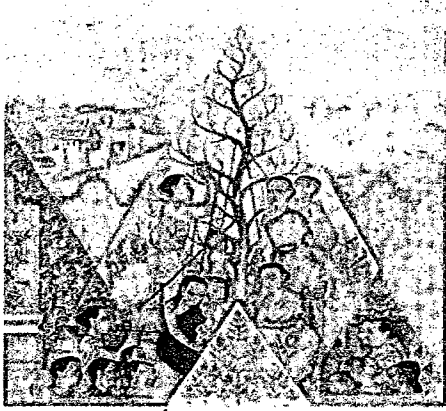
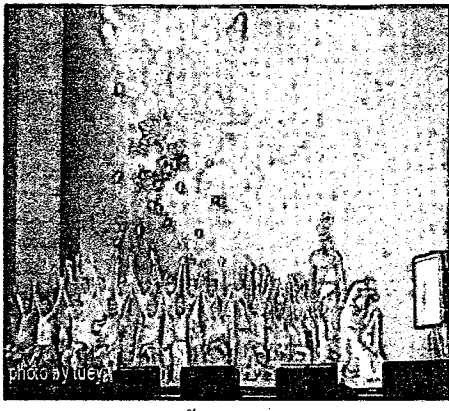
“การแสดงวิถีตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์ เป็นนาฏกรรมร่วมสมัย ที่เราเลือกรูปแบบการแสดงแบบร่วมสมัย เพราะการแสดงแบบร่วมสมัย มักเปิดกว้างให้คนดูตีความได้มากกว่าการแสดงแบบนาฏศิลป์ไทย และเนื่องจากบทพระราชนิพนธ์เอง ก็มีความเป็นสมัยใหม่ด้วยเช่นกัน สังกัดได้จากการใช้ย่นตกล คือ รถโค่นต้นมะม่วง ฉากพัฒนาพงษ์ที่มีผ้าบาร์ต่างๆ ฯลฯ รูปแบบในการสร้างสรรค้งานแสดงนี้ ก็ได้รับแรงบันดาลใจจากภาพยนตร์กรรมไทยร่วมสมัยในหนังสือพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะผลงานของอาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์” (นราพงษ์ จรัสศรี, สัมภาษณ์, 23 กันยายน 2554)

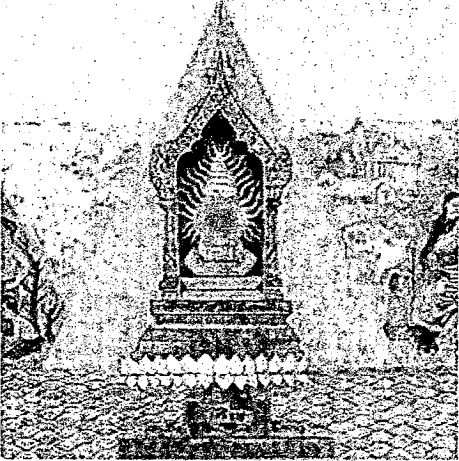

จากการสัมภาษณ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่าการแสดงวิถีตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์จะเป็นการแสดงนาฏกรรมแบบร่วมสมัย ซึ่งมีแรงบันดาลใจมาจากภาพยนตร์กรรมไทยร่วมสมัยในหนังสือพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหากษัตริย์ โดยผู้วิจัยได้นำภาพยนตร์กรรมไทยร่วมสมัยในหนังสือพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหากษัตริย์ มาเทียบเคียงกับภาพการแสดงวิถีตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ภาพจิตรกรรมไทยร่วมสมัย ในหนังสือพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก
กับภาพการแสดงวีดิทัศน์กิจกรรมเทิดพระเกียรติพระมหาชนก

ที่	ภาพจิตรกรรมไทยร่วมสมัยในหนังสือ พระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก	ภาพการแสดงวีดิทัศน์กิจกรรม เทิดพระเกียรติพระมหาชนก
1	 <p>คำอธิบาย: บทที่ 17 ท่าเรือ จิตรกร: เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ที่มา: ภาพถ่ายจากหนังสือพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก หน้า 53</p>	 <p>photo by tuey</p> <p>คำอธิบาย: องค์กรที่ 1 เจ็คร้อย โยชน์ ที่มา: (http:// www.bloggang.com, 2554: ออนไลน์)</p>
2	 <p>คำอธิบาย: บทที่ 27 นางมณีเมขลาอุ้มพระ มหาชนกขึ้นจากมหาสมุทร จิตรกร: ประหยัด พงษ์คำ ที่มา: ภาพถ่ายจากหนังสือพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก หน้า 100 - 101</p>	 <p>photo by tuey</p> <p>คำอธิบาย: องค์กร 4 กลางมหาสมุทร ที่มา: (http:// www.bloggang.com, 2554: ออนไลน์)</p>

ที่	ภาพจิตรกรรมไทยร่วมสมัยในหนังสือ พระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก	ภาพการแสดงวีดิทัศน์กิจกรรม เทิดพระเกียรติพระมหาชนก
3	 <p>คำอธิบาย: บทที่ 32 พระมหาชนกประทับบนคอช้างชิมผลมะม่วงในพระราชอุทยาน จิตรกร: ชีระวัฒน์ คະนะมะ ที่มา: ภาพถ่ายจากหนังสือพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก หน้า 123</p>	 <p>คำอธิบาย: องค์ 6 มรรคา ที่มา: (http:// www.bloggang.com, 2554: ออนไลน์)</p>
4	 <p>คำอธิบาย: บทที่ 33 พระมหาชนกพิจารณาต้นมะม่วง จิตรกร: ปรีชา เถาทอง ที่มา: ภาพถ่ายจากหนังสือพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก หน้า 126 – 128</p>	 <p>คำอธิบาย: องค์ 6 มรรคา (2) ที่มา: (http:// www.bloggang.com, 2554: ออนไลน์)</p>

ที่	ภาพจิตรกรรมไทยร่วมสมัยในหนังสือพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก	ภาพการแสดงวิจิตรนาฏกรรม เทิดพระเกียรติพระมหาชนก
5	 <p>คำอธิบาย: บทที่ 35 พระมหาชนกคำริการ พื้นฟูต้นมะม่วง 9 วิธี จิตรกร: ปรีชา เถาทอง ที่มา: ภาพถ่ายจากหนังสือพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก หน้า 134</p>	 <p>photo by tuey</p> <p>คำอธิบาย: องค์กร 7 พื้นฟูต้นมะม่วง</p> <p>ที่มา: (http:// www.bloggang.com, 2554: ออนไลน์)</p>
6	 <p>คำอธิบาย: บทที่ 35 พระมหาชนกคำริการ พื้นฟูต้นมะม่วง 9 วิธี จิตรกร: ปรีชา เถาทอง (2) ที่มา: ภาพถ่ายจากหนังสือพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก หน้า 135</p>	 <p>photo by tuey</p> <p>คำอธิบาย: องค์กร 7 พื้นฟูต้นมะม่วง (2)</p> <p>ที่มา: (http:// www.bloggang.com, 2554: ออนไลน์)</p>

ที่	ภาพจิตรกรรมไทยร่วมสมัยในหนังสือ พระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก	ภาพการแสดงวิจิตรนาฏกรรม เทิดพระเกียรติพระมหาชนก
7	 <p>คำอธิบาย: บทที่ 37 พระมหาชนกดำริการ ก่อตั้งปูทะเลย์มหาวิชชาลัย จิตรกร: ปรีชา เถาทอง ที่มา: ภาพถ่ายจากหนังสือพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก หน้า 143</p>	 <p>photo by tuey</p> <p>คำอธิบาย: องค์ 8 ปูทะเลย์มหาวิชชาลัย ที่มา: (http:// www.bloggang.com, 2554: ออนไลน์)</p>

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่าการแสดงวิจิตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหาชนก มีแนวทางในการสร้างสรรค์งานการแสดง จากภาพจิตรกรรมไทยร่วมสมัยในหนังสือพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก โดยผู้วิจัยได้เทียบเคียงการสร้างสรรค์งานทั้ง 2 ประเภท พบว่ามีความคล้ายคลึงกันตามรายละเอียดต่อไปนี้

- 1) ด้านฉากและอุปกรณ์ประกอบฉาก
 - 1.1) ลักษณะรูปทรงของเรือพานิชย์
 - 1.2) ช้างต้นและจตุรบาท
 - 1.3) ต้นมะม่วง
 - 1.4) สัญลักษณ์ตราพระมหากษัตริย์
- 2) ลีลาท่าทางการเคลื่อนไหว
 - 2.1) ท่าทางของนางมณีเมขลาขณะเหาะลงมาสถิตอยู่ข้างพระมหาชนก
 - 2.2) ท่าทางของนางมณีเมขลาที่อุ้มพระมหาชนกขึ้นจากมหาสมุทร เหมือนกับแม่อุ้มลูก

2.3) ทำทางของพระมหากษัตริย์ที่ดำรงการฟื้นฟูวัฒนธรรม

2.4) ทำทางของชาวบ้านที่หักโค่นต้นไม้

2.5) ทำทางของชาวบ้านที่ช่วยกันฟื้นฟูวัฒนธรรม

3) เครื่องแต่งกาย

3.1) เครื่องแต่งกายกษัตริย์ของพระมหากษัตริย์

3.2) เครื่องแต่งกายของนางมณีเมขลา

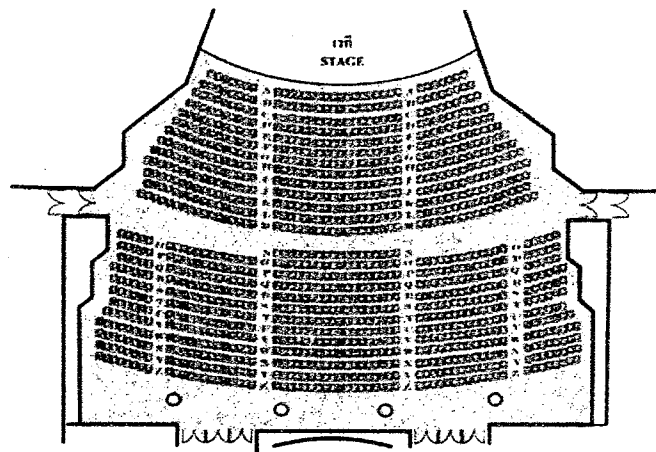
3.3) เครื่องแต่งกายของเหล่าวาณิช

3.4) เครื่องแต่งกายของเสนาอำมาตย์

3.5) เครื่องแต่งกายของชาวบ้าน

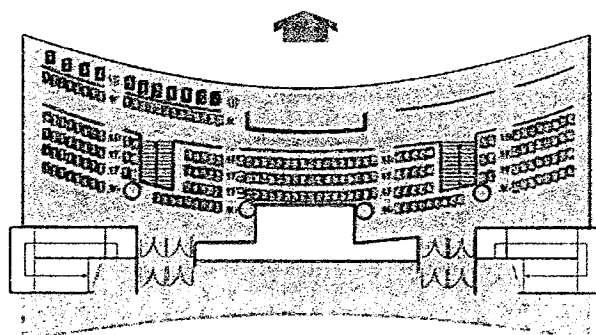
2.4.3 สถานที่ที่ใช้ในการแสดง

การแสดงวิจิตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์ ได้เลือกสรรสถานที่ที่ใช้จัดการแสดง คือ หอประชุมใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ซึ่งมีลักษณะเป็นโรงละครแบบโปรซีนียม (Proscenium theatre) ขนาดใหญ่ เพียบพร้อมด้วยอุปกรณ์พิเศษต่างๆ ประกอบด้วยที่นั่ง 3 ชั้น รวม 2,000 ที่นั่ง ดังภาพต่อไปนี้

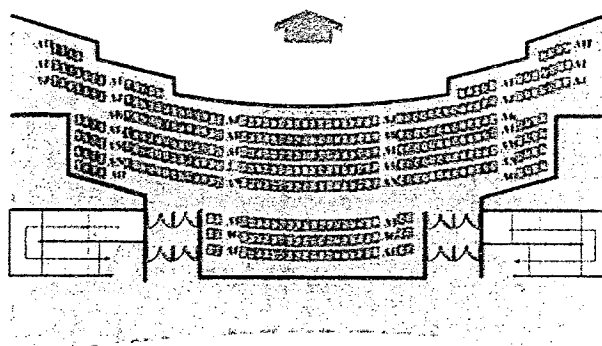

ภาพที่ 5 แผนผังหอประชุมใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ชั้นที่ 1

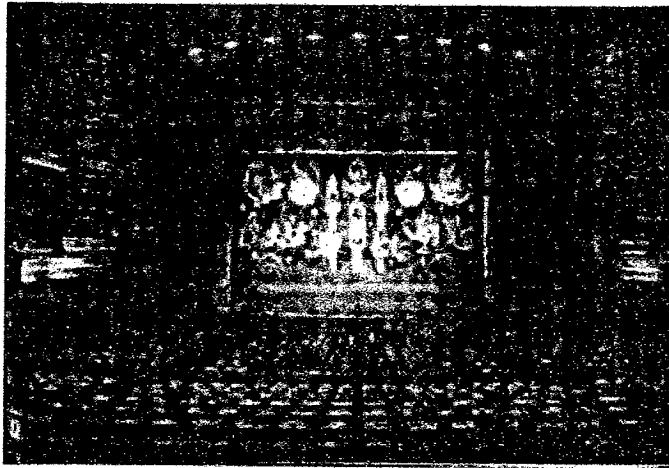
ที่มา: (<http://www.culture.go.th>, 2555: ออนไลน์)

ภาพที่ 6 แผนผังหอประชุมใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ชั้นที่ 2
ที่มา: (<http://www.culture.go.th>, 2555: ออนไลน์)

ภาพที่ 7 แผนผังหอประชุมใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ชั้นที่ 3
ที่มา: (<http://www.culture.go.th>, 2555: ออนไลน์)

ภาพที่ 8 หอประชุมใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย

ที่มา: (<http://www.culture.go.th>, 2555: ออนไลน์)

ในการเตรียมการแสดงวิจิตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์ ผู้สร้างสรรค์การแสดงมีเวลาจัดเตรียมการแสดง ณ หอประชุมใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย เพียง 1 วันเท่านั้น และประสบปัญหาสลิง (Sling) ขาดก่อนวันแสดงจริง ซึ่งจากการออกแบบการแสดง มีความจำเป็นต้องใช้สลิง (Sling) หลายตอน เช่น ตอนที่พระมหากษัตริย์นำท่ามกลางมหาสมุทร ตอนนางมณีเมขลาเหาะลงมาจกสวรรค์ และตอนที่นางมณีเมขลาอุ้มพระมหากษัตริย์ขึ้นจากมหาสมุทร โดยรองศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ผู้อำนวยการฝ่ายศิลป์และนาฏลีลา ได้แก้ปัญหาสลิง (Sling) ขาด ด้วยการให้ผู้แสดงกลุ่มหนึ่งแสดงเป็นน้ำในมหาสมุทร โอบอุ้มพระมหากษัตริย์ที่กำลังว่ายน้ำอยู่ รวมถึงโอบอุ้มนางมณีเมขลาที่เหาะลงมาสถิตอยู่ข้างพระมหากษัตริย์แทนการใช้สลิง (Sling)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงวิจิตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์ ได้ดังนี้

ชื่อการแสดง:	การแสดงวิจิตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์	
สถานที่จัดการแสดง:	หอประชุมใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย	
แสดงเมื่อ:	พฤศจิกายน พ.ศ. 2550	
ลักษณะการแสดง:	ละครเพลงแบบวิจิตรนาฏกรรมร่วมสมัย	
ผู้สร้างสรรค์การแสดง:	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พรรณศักดิ์ สุชี	เป็นผู้กำกับการแสดงและ ปรับปรุงบท
	รองศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี	เป็นผู้ำนวยการฝ่ายศิลป์และ นาฏลีลา

	คุณบรูซ แกสตัน	เป็นผู้ประพันธ์บทเพลง
	อาจารย์โกมล พานิชพันธุ์	เป็นผู้ออกแบบเครื่องแต่งกาย
ผู้แสดง:	นายอัษฎาวุธ เหลืองสุนทร	เป็นพระมหาชนก
	นางสาวพิจิตรา จิตตะปุตตะ	เป็นนางมณีเมขลา
	นักศึกษาภาควิชาศิลปการแสดง	เป็นผู้แสดงบทอื่นๆ ทั้งหมด
	คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	
แรงบันดาลใจ:	ภาพจิตรกรรมไทยร่วมสมัยในหนังสือพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก	

ลักษณะการแสดงวิจิตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหาชนกมีความคล้ายคลึงกับมหานาฏกรรมเฉลิมพระเกียรติพระมหาชนก ณ อิมแพค อารีนา เมืองทองธานี มีผู้สร้างสรรค์การแสดงและผู้แสดงหลักเป็นบุคคลเดียวกัน แต่มีลักษณะพื้นที่ในการแสดงที่แตกต่างกันจึงทำให้รายละเอียดของการแสดงทั้งสองนี้แตกต่างกัน

หลังจากที่มีการแสดงวิจิตรนาฏกรรมเทิดพระเกียรติพระมหาชนก ยังมีการแสดงนาฏศิลป์จากพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก ในรูปแบบต่างๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น การแสดงหุ่นละครเล็ก เรื่องพระมหาชนก ของคณะหุ่นละครเล็ก โจ - หลุยส์ การแสดงร่วมสมัยประกอบการบรรเลงดนตรีโดยวงดุริยางค์ออร์เคสตราแห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรื่องพระมหาชนก ของคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นต้น